

فرا ترکیب متغیرهای گفتمان‌های استعاره‌ی مدیریتی رؤسای جمهور ایران در رقابت‌های انتخاباتی

علیرضا بناگر*
داود کیاکجوری**
سعید اسلامی***
محمدجواد تقی‌پوریان****

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی گفتمان‌های استعاره‌ی مدیریتی رؤسای قوه

---

* (دانشجوی دکتری) گروه مدیریت دولتی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران
(Banagar_181@yahoo.com)

** (نویسنده مسئول) (دانشیار) گروه مدیریت دولتی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس،
ایران (davoodkia@iauc.ac.ir)

*** (دانشیار) گروه علوم سیاسی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران
(Eslameesaeed44@gmail.com)

**** (استادیار) گروه مدیریت دولتی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران
(Mj.pourian@iauc.ac.ir)

تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۴/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱/۱۰

پژوهشنامه علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهارم، پاییز ۱۳۹۸، صص ۳۶-۷

مجریه در رقابت‌های انتخاباتی سه دهه اخیر است که در قالب ۴ مقوله (گفتمان‌های استعاری ساختاری، جهتی، وجودی، و انتقادی) دسته‌بندی و ارائه شده‌اند. این مقاله از نوع توصیفی بوده و با توجه به روش اجرا، مطالعه فراترکیب به‌شمار می‌آید. جامعه آماری پژوهش، همه مقاله‌های معتبر در دسترس در سایت‌های الکترونیکی «گوگل»، «مگیران»، و «ساینس دایرکت» در بازه زمانی ۱۹۹۴ تا ۲۰۱۸ بوده است؛ پژوهشگران با استفاده از روش فراترکیب، موضوع را به‌گونه‌ای دقیق و عمیق بازنگری کرده‌اند و سرانجام، از میان انبوه مقاله‌های اولیه، تعداد ۴۹ مقاله مناسب شناسایی شدند. به‌منظور تحلیل مقاله‌های گزینش‌شده، مفاهیم تشکیل‌دهنده، ابعاد، و مؤلفه‌های تأثیرگذار، از روش تحلیل محتوا و شاخص کاپا و همچنین، در راستای اولویت‌بندی شاخص‌ها، از روش آنتروپی شانون استفاده شده است. براساس نتایج این پژوهش‌ها، نامزدها برای تشریح و توجیه ایده‌های خود در رقابت‌های انتخاباتی، از طرفندهای تبلیغاتی گوناگونی استفاده می‌کنند و یکی از ضرورت‌های اساسی برای پیروزی در انتخابات ریاست‌جمهوری، توجه کامل به روش، سبک، و فنونی است که می‌توان به‌کار برد. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از این است که استفاده از کلام استعاری توسط نامزدهای انتخاباتی، نه تنها وسیله‌ای برای بیان دیدگاه‌ها، پیشنهادها، و اهداف آن‌ها است، بلکه تأثیر مستقیمی بر ذهن مردم برای انتخاب و رأی دادن به نامزد موردنظر دارد. همچنین، پیشنهاد می‌شود، در راستای تصمیم‌گیری قابل‌اتکا، پژوهش‌های بیشتری با استفاده از روش پژوهش مناسب انجام شود.

واژگان کلیدی: گفتمان استعاری، انتخابات، تبلیغات، ریاست‌جمهوری، ایران

مقدمه

یکی از ارکان اساسی تحقق مردم‌سالاری در حکومت‌ها، انتخابات است که به سبب ایجاد شرایط برابر برای شرکت فعالانه مردم در تعیین سرنوشتشان، امر مهمی به‌شمار می‌آید. انتخابات، فرصتی را فراهم می‌آورد تا مردم جامعه به مطلوب‌های موردنظر خود برسند، اما رسیدن به این مطلوب، نیازمند آگاه‌سازی مردم است که همراه با تبلیغات نامزدهای انتخاباتی امکان‌پذیر می‌شود و تقریباً یکی از فعالیت‌های گریزناپذیر هر دوره انتخاباتی است که نامزدهای انتخابات برای جذب آرای مردم و تغییر دیدگاه افراد جامعه انجام می‌دهند. در کشور ما معمولاً این تبلیغات با سفرهای انتخاباتی نامزدها، از چند ماه پیش از نام‌نویسی به‌گونه‌ای غیررسمی آغاز می‌شود و پس از نام‌نویسی رسمی نامزدها و احراز صلاحیت آن‌ها توسط شورای نگهبان، در یکی دو هفته مانده به انتخابات به اوج خود می‌رسد و نامزدهای انتخاباتی با به‌کارگیری گفتمان‌های استعاری موردنظر خود، هم در جهت حذف رقیب خود و هم در جهت تغییر ذهنیت مردم و جذب آرای مردمی گام برمی‌دارند. اصل اساسی در مورد انتخابات این است که ابتدا مردم، قوی و مصمم وارد میدان انتخابات شوند و صندوق‌های رأی را با عزم خود پر کنند و سپس، همراه با حضور پرنشاط مردم شاهد رقابت سالم در انتخابات باشیم.

امروزه ابزار و مفاهیم بسیار زیادی از بازاریابی وارد سیاست شده و به آن معنای تازه‌ای بخشیده است. یکی از ابزارهایی که نامزدها در این رقابت‌ها به‌کار می‌گیرند، تبلیغات انتخاباتی است (سیدی و طاهرخانی، ۱۳۹۲: ۱). در فرایند تبلیغات انتخاباتی، نامزدهای ریاست‌جمهوری مواضع خود را در رسانه‌های دیداری و شنیداری و نیز روزنامه‌ها و نشریه‌ها بیان می‌کنند (کیانی، ۲۰۱۰: ۱۷). انتخابات، عرصه‌ای است که

میزان اقبال و رواج گفتمان‌های سیاسی در کشور را نشان می‌دهد (مجیدی و رحیمی‌نیا، ۱۳۹۷: ۱).

یکی از راهکارهای درک دیدگاه‌ها، نگرش‌ها، و راهبردهای موردنظر نامزدهای ریاست‌جمهوری، تحلیل گفتمانی است که آن‌ها در چارچوب آن سخن می‌گویند، زیرا اقداماتی که پس از آن انجام می‌شود نیز به‌شدت به چارچوب معرفت‌شناختی‌ای وابسته است که بر آن تأکید شده است (گراهام، ۲۰۰۵). به عبارت روشن‌تر، گفتمان، بیانگر برداشت مشترک از یک پدیده است و ممکن است گروه‌های ذی‌نفع کوچک یا بزرگی در سطوح محلی تا بین‌المللی، برداشت مشترکی از پدیده‌های مختلف داشته باشند و در نتیجه، در قالب یک گفتمان قرار گیرند. بازیگرانی که در چارچوب یک گفتمان مشترک قرار می‌گیرند، از طریق اظهارات کتبی و شفاهی خود با (تبدیل، ترویج، و بازتولید) با درجه‌های مختلفی در گفتمان شرکت می‌کنند. تحلیل گفتمان، چگونگی تبلور و شکل‌گیری معنا و پیام واحدهای زبانی را در ارتباط با عوامل درون‌زبانی (زمینه متن) و نیز عوامل برون‌زبانی (زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، و موقعیتی) بررسی می‌کند.

تحلیل گفتمان یک اصطلاح انعطاف‌پذیر است. آنچه انجام می‌شود به‌شدت به چارچوب معرفت‌شناختی‌ای وابسته است که بر آن تأکید شده است (گراهام^۱، ۲۰۰۵). تحلیل گفتمان در شناسایی و درک راهبرد عوامل سیاسی مفید است. آدگر و همکاران^۲ (۲۰۰۱: ۶۸۳)، بر این نظرند که گفتمان، بیانگر معنای مشترکی از یک پدیده است. پدیده‌ها متفاوت هستند و ممکن است دربردارنده گروه‌های ذی‌نفع کوچک یا بزرگ، در سطوح محلی تا بین‌المللی باشند. بازیگران اختصاص داده شده به گفتمان، در درجه‌های مختلف، با تبدیل، ترویج، و بازتولید، از طریق اظهارات کتبی و شفاهی در گفتمان شرکت می‌کنند. چنین رویکرد سازنده‌گرایی، از یک هستی‌شناسی غیراساسی چند واقعیت اجتماعی ساخته شده، به جای یک واقعیت واحد استفاده می‌کند و بر ارتباطاتی که از طریق آن دانش مبادله می‌شود، تأکید می‌کند. مانند نیچه که عنوان نمود،

1. Graham
2. Adger

«هیچ واقعیتی وجود ندارد؛ تفسیرها، فقط روشنگری است»، زیرا عوامل و بازیگران، درک واقعیت را با واقعیت عینی متفاوت می‌دانند. این معانی مشترک، نشان‌دهنده دنیای ذهنی است و نشان می‌دهد یک روش خاص برای مشاهده جهان و تعیین آنچه که ممکن است، وجود دارد؛ بنابراین، گفتمان؛ برای ذی‌نفعان، هم مشکلات و هم راه‌حل‌های لازم را دربر می‌گیرد (برون و سواکول^۱، ۲۰۱۷). استعاره عبارت است از توصیف یک شخص یا یک شیء به چیزی که به نظر می‌رسد دارای ویژگی‌های مشابه با آن فرد یا شیء باشد. همچون این گزاره که ذهن، اقیانوس است و شهر، همچون جنگل. در این گزاره، تشبیه ذهن به اقیانوس و شهر به جنگل حاکی از ساخت استعاره‌ی جمله است. یا به‌عنوان مثال، زمانی که می‌خواهید فرد ترسویی را توصیف کنید، از واژه‌ی موش استفاده می‌کنید (اسلامی، ۱۳۸۰: ۱۴).

دستیابی به جهان پنهان در پس زبان می‌تواند از انگیزه‌های گوناگونی برآمده باشد؛ می‌تواند در راستای پاسخ‌گویی به یک کنجکاوی ساده با کمک به مردمان برای افزایش آگاهی‌شان باشد. در این میان، سیاست‌مداران، از پنهان نگه داشتن دنیای پشت زبان خویش بیش از دیگران بهره می‌برند و مردم نیز می‌توانند بیشترین بهره را با آگاهی یافتن از این دنیای پنهان در پس زبان سیاست‌مداران از آن خود کنند؛ از این رو، شخصیت‌های سیاسی برای بیان گفتمان خود به‌منظور فرا رفتن از صورت ظاهری آنچه بیان می‌کنند، از زبان استعاره‌ی استفاده می‌کنند.

استعاره، بخشی حیاتی از فرایند یادگیری است که نقش اساسی‌ای در آموزش و یادگیری مسائل پیچیده و انتزاعی دارد. برای مثال، جمله «سیاست، پدر و مادر ندارد» — که عوامل استعماری و استبدادی در ایران اشاعه داده‌اند — سبب ترویج نوعی آموزش سیاست‌گزینی در جامعه و در نتیجه، پرهیز اشخاص از دخالت در سازوکار قدرت شده است. آگاهی از آثار استعاره بینشی برای برخی اختلاف‌ها و منازعات اجتماعی-سیاسی، رواج برخی از استعاره‌های سیاسی را به‌عنوان گفتمانی مرسوم از یک مسئله سیاسی نشان می‌دهد. دریافت رژیم ثابتی از استعاره‌ها، تصویری ناقص، جزئی و تحریف‌شده از واقعیت را نشان می‌دهد و چون تداوم می‌یابد، می‌تواند اختلاف‌های لجوجانه‌ای در

1. Brown and Sovacool

منازعات سیاسی به وجود آورد و آن‌ها را به سوی حزب‌گرایی و قفل شبکه سوق دهد؛ درحالی‌که گفتمان‌های مشترک احزاب، امکان گذر از ایجاب‌های شناخت استعاری برای درک واقعیت، پیش‌شرطی مهم است (فاضلی و سلطانی، ۱۳۹۴: ۹۹). با توجه به بحث‌ها و گفت‌وگوهایی که بین نامزدهای انتخابات ریاست‌جمهوری شکل گرفته و هریک از آن‌ها از استعاره‌های خاصی برای مدیریت موقعیت خود به‌منظور غلبه بر رقبای انتخاباتی استفاده کرده‌اند و به‌ویژه اینکه این سبک از مذاکرات از سال ۱۳۷۶، شکل پررنگ‌تری به خود گرفته و حتی از قالب گفتمانی و استعاری جدیدتری نیز برخوردار شده است، بر آن شدیم که نقش گفتمان‌های استعاری مدیریتی رؤسای قوه مجریه ایران را در رقابت‌های انتخاباتی در سه دهه اخیر بررسی کنیم. در این راستا، هشت دوره ریاست‌جمهوری، از دوران ریاست‌جمهوری اکبر هاشمی رفسنجانی تا دوره ریاست‌جمهوری حسن روحانی - که از جمله دوران انتخاباتی پرچالش به‌لحاظ به‌کارگیری گفتمان‌های استعاری بوده‌اند - را بررسی کرده‌ایم؛ بنابراین، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که «گفتمان‌های استعاری مدیریتی رؤسای جمهور ایران در رقابت‌های انتخاباتی در سه دهه اخیر کدامند؟»

۱. ادبیات نظری و الگوی مفهومی پژوهش

گفتمان‌های استعاری، نوعی همپوشانی گفتمانی باثبات هستند که به‌عنوان ابزار قالب‌بندی اصلی در یک گفتمان خاص در زمان مشخصی عمل می‌کنند. مفاهیم مبدأ گفتمان‌های استعاری، به‌لحاظ پدیدارشناختی، به موضوعات واقعی یا افسانه‌ای اشاره دارند که بخشی از فضای تعاملی را تشکیل می‌دهند و فضای قابل‌توجهی را در تصورات و تخیلات فرهنگی اشغال می‌کنند. گفتمان‌های استعاری در طول زمان و بر اثر تغییر در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، و موقعیتی تغییر می‌کنند. تعصب‌های ایدئولوژیک، تقید به بافت، و فازی بودن از جمله مؤلفه‌های مهم در مطالعه گفتمان و استعاره هستند که تاکنون در ادبیات زبان‌شناختی به آن‌ها توجه نشده است. گفتمان‌های استعاری، دانش فرهنگی را منتقل می‌کنند؛ بنابراین، دانشمندان و سیاست‌مداران باید به‌لحاظ فرهنگی و تاریخی از گفتمان‌های استعاری تثبیت‌شده و در دسترس برای قالب‌بندی اکتشافات علمی یا سیاسی استفاده کنند. استعاره‌ها، نقش اساسی‌ای در

ساخت واقعیت اجتماعی و سیاسی دارند (لیکاف و جانسون^۱، ۱۹۸۰: ۱۵۶). نظریه استعاره مفهومی در قالب رشته‌های گوناگون علمی، از جمله زبان‌شناسی، ریاضیات، پزشکی، و حتی مهندسی، به کار رفته است که نشان‌دهنده اهمیت آن در حوزه شناختی انسان است. تحلیل گفتمان به معنای تجزیه و تحلیل زبان در کاربرد آن است، از این رو، نمی‌تواند منحصر به توصیف صورت‌های زبانی مستقل از اهداف و کارکردهایی باشد که این صورت‌ها برای پرداختن به آن‌ها در امور انسانی به وجود آمده‌اند (بهرامپور، ۱۳۷۸: ۲۲). فرایند ظهور و سقوط گفتمان‌ها در جامعه، فرایندی دائمی است. جامعه هیچ‌گاه به وضعی نخواهد رسید که یک گفتمان به طور مطلق بر آن حاکم باشد، زیرا همواره مقاومتی در برابر قدرت حاکم (در قالب اپوزیسیون متشکل از توده‌های محروم و ناراضی) وجود دارد (صادقی و طباطبائی، ۱۳۹۵: ۲۳۲). سیاست، یکی از مهم‌ترین بافت‌های اجتماعی است که استعاره‌ها در آن کارکرد ایدئولوژیک خود را ایفا می‌کنند. احزاب سیاسی همیشه در تلاشند تا مخاطبان خود را متقاعد کنند که روش‌ها و برنامه‌های آن‌ها، بهترین‌های موجود و به صلاح شهروندان است. کلیت ساختاردهی شده‌ای که از عمل مفصل‌بندی ناشی می‌شود، «گفتمان» نام دارد. در واقع، گفتمان‌ها منظومه‌ای از معانی هستند که در آن‌ها نشانه‌ها، با توجه به تمایزی که با یکدیگر دارند، هویت و معنا می‌یابند. گفتمان، تصور و فهم ما از واقعیت و جهان را شکل می‌دهد؛ بنابراین، معنا و فهم انسان، همواره گفتمانی و در نتیجه، نسبی است (عامری گلستانی و قادری، ۱۳۹۱: ۶).

یول و براون در تعریف تحلیل گفتمان نوشته‌اند: «تحلیل گفتمان، تجزیه و تحلیل زبان در کاربرد آن است؛ از این رو، نمی‌تواند منحصر به توصیف صورت‌های زبانی مستقل از اهداف و کارکردهایی باشد که این صورت‌ها برای پرداختن به آن‌ها در امور انسانی به وجود آمده‌اند» (بهرامپور، ۱۳۷۸).

اسلامی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش استعاره‌ها در زبان‌شناسی سیاسی دونالد ترامپ»، از استعاره «اسب خاکستری»، «قدرت سخت»، «قدرت نرم»، و «ثروت، قدرت است»، استفاده کرده است.

1. Johnson

هاشمی (۱۳۸۹) در پژوهش خود با عنوان «نظریه استعاره مفهومی از دیدگاه کیاف و جانسون»، از استعاره‌های «مباحثه، جنگ است» و «رابطه‌ها به بن‌بست رسیده است»، استفاده کرده است.

صادقی و طباطبائی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «جایگاه گفتمان‌های استعاری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، استعاره‌های «هرچیز قیمت و بهایی دارد» و «خانواده، بنیان جامعه است» را به کار برده است.

پورابراهیم (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «نقش استعاره تصویری در تحلیل انتقادی کلام: مطالعه کاریکاتورهای سیاسی» به بررسی نقش استعاره تصویری در تحلیل انتقادی پرداخته است. نویسنده در این پژوهش از استعاره‌های «زندگی، آتش است» و «سیاست به مثابه بازی است» استفاده کرده است.

جهانگیری (۱۳۹۰) در «تحلیل گفتمان محمود احمدی‌نژاد در انتخابات ریاست جمهوری دور دهم»، به بررسی گفتمان‌های احمدی‌نژاد پرداخته و استعاره‌های «مدیریت جهانی و ایران را به اوج می‌رسانیم» و «قطره‌ای از اقیانوس ملت» را به کار برده است.

تاجیک و روزخوش در پژوهش خود با عنوان «بررسی نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران از منظر تحلیل گفتمان» از استعاره‌های «آوردن پول سر سفره مردم» و «توسعه اقتصادی اسلامی» استفاده کرده‌اند.

ایزدی و رضایی‌پناه (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «مبانی اجتماعی و اقتصادی تحول در گفتمان‌های سیاسی مسلط در جمهوری اسلامی ایران» نشان داده‌اند که رقبا از استعاره «انقلاب بی صدا و خاموش ایران»، «جمهوری اسلامی سوم»، و «رویکرد فرهنگ‌گرا» استفاده کرده‌اند.

طالبیان و مولایی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «کاربست نظریه گفتمان در آینده‌پژوهی انتخابات: مطالعه موردی آخرین مناظره تلویزیونی کاندیداهای ریاست جمهوری دوره یازدهم»، به بررسی کاربرد نظریه گفتمان در آینده‌پژوهی انتخابات پرداخته‌اند که نتایج به دست آمده، استفاده از استعاره «دولت مدرن»، «دولت مردمی»، و «گفتمان نجات» را نشان داده است.

برکاتی و علی مولا (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان «بررسی رابطه مفهوم نماد و استعاره در اندیشه ریکور»، به بررسی زبان مجازی و تفکر انتقادی پرداخته‌اند و نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که استفاده از زبان استعاری در انتقال دیدگاه و نظر، تأثیرگذار است.

خسروی‌زاده و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش «دلایل کاربرد استعاره توسط سیاست‌مداران و فرایند تأثیر آن بر ذهن مردم» بیان کرده‌اند که استفاده از استعاره بر ذهن افراد تأثیرگذار است و از استعاره «اوضاع سیاسی باید سالم باشد»، و «آزادی، موهبتی الهی است» استفاده کرده‌اند.

همچنین ربانی خوراسگانی و میرزایی (۱۳۹۴) در تحقیق خود با عنوان «تحلیل تقابل گفتمانی اصول‌گرایی و اصلاح‌طلبی در دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری» از استعاره‌های «جمهوریت»، «عدالت اجتماعی»، «دولت مقتدر»، و «تنش‌زدایی» استفاده کرده‌اند.

در تبیین نظریه گفتمانی، هرگونه تغییر و دگرگونی‌ای را می‌توان براساس تحولات دائمی سوژه‌ها توضیح داد. به عبارت روشن‌تر، سوژه‌ها تلاش می‌کنند شکل خاصی از تمایز را بین خود و دیگران ایجاد کنند (متقی، ۱۳۸۵).

زمانی که شکل جدیدی از گفت‌وگو در فضای سیاسی ظهور می‌کند، بیانگر این است که جامعه دستخوش برخی تحولات فرهنگی-سیاسی شده و به‌نوعی در شرایط گذار قرار دارد و ابژه‌ها و سوژه‌های جدیدی شکل گرفته‌اند. همچنین، در مورد عملکرد استعاره‌ها می‌توان گفت، استعاره‌ها، عملکردهای متفاوتی دارند؛ ممکن است دیدگاه خاصی درباره مسائل و موضوعات ارائه دهند یا راه را برای مذاکره باز بگذارند.

گاهی مذاکرات می‌توانند به شکل‌گیری استعاره‌های بدیع و دیدگاه‌های ذهنی جدید منتهی شوند. این نقش‌ها در زمان برقراری ارتباط در بافت‌های اجتماعی شکل می‌گیرند (هلاستن، ۲۰۰۲).

لیکاف، استعاره را سازوکاری برای آفرینش معانی تازه از واژه‌های موجود در زبان توصیف می‌کند. این ایده در مقابل سنت فلسفه غرب قرار می‌گیرد که استعاره

را تنها امری انتزاعی می‌داند. با توجه به آنچه گفته شد، استعاره در رویکرد معاصر، تنها پدیده‌ای زبانی نیست، بلکه فرایند تفکر انسان، استعاری است؛ از این رو، استعاره تنها در واژگان زبانی دیده نمی‌شود، بلکه در مفاهیم نهفته است و به این سبب پدیده‌ای شناختی است که انسان، مجموعه‌ای از پدیده‌ها را با توجه به مجموعه دیگری از پدیده‌ها درک می‌کند (لیکاف و تورنر، ۱۹۸۹).

استعاره‌های ساختاری، وظیفه سازمان‌دهی و قالب‌بندی یک مفهوم را در حوزه یک مفهوم دیگر به گونه‌ای نظام‌مند به عهده دارند و نقش شناختی استعاره‌های یادشده این است که امکان درک حوزه مقصد را از طریق ساختار حوزه مبدأ برای فرد فراهم می‌کنند.

یگانه و افرایشی (۱۳۹۳) بر این نظرند که در نگاشت استعاری «زمان، پول است»، شاهد شکل‌گیری یک نظام منسجم در ذهن فارسی‌زبانان هستیم که در آن، زمان، یک شیء مادی و بارزش در نظر گرفته شده است. استعاره‌های جهتی، نوعی استعاره مفهومی هستند که یکی از طرح‌واره‌های تصویری جهت‌های فضایی، مانند بالا-پایین، بیرون-درون، یا یکی از جهت‌های غیرفضایی، مانند فعال-منفعل را به مفهومی انتزاعی نسبت می‌دهند. بیشتر مفاهیم اصلی و بنیادین مانند مفاهیم کمیت و کیفیت، شادی و غم، خوبی و بدی، و مرگ و زندگی، بر مبنای یک یا چند استعاره جهتی (اغلب از نوع فضایی) در ذهن انسان‌ها سازماندهی می‌شوند، اما تجربه انسان از رویارویی با پدیده‌های جهان خارج، به ویژه اشیاء فیزیکی، پایه و اساس استعاره‌های وجودی یا هستی‌شناسانه است. در واقع، این نوع استعاره را می‌توان روش درک و دریافت رخدادها، فعالیت‌ها، احساسات، عقاید، و... به مثابه اشیاء و اجسام دانست؛ به عنوان مثال، در جمله «او به سوی امیدهایش گام برمی‌دارد»، مفهوم امید بر اساس حوزه مبدأ به صورت مکان دریافت شده است (لیکاف، ۱۹۹۹).

در واقع، استعاره‌های انتقادی، به نقد قدرت می‌پردازند و هدف اصلی از استفاده و به‌کارگیری زبان استعاری انتقادی، بر ملا کردن و تحلیل روابط ساختاری سلطه، تبعیض، قدرت، و کنترلی است که در زبان متجلی می‌شود. گفتمان استعاری انتقادی بر این امر تأکید دارد که گفتمان، ابزاری در خدمت قدرت است که معمولاً درک

نحوه کارکرد آن دشوار است. این گفتمان، نه تنها در برابر خود قدرت واکنش نشان می‌دهد، بلکه به تحلیل پیامدهای قدرت، آنچه قدرت بر سر مردم، گروه‌ها و جوامع می‌آورد، و چگونگی شکل‌گیری این پیامدها می‌پردازد (فرکلاف، ۱۹۹۵).

براساس نتایج پژوهش صادقی و همکاران (۱۳۹۵) می‌توان جمله‌ها و عبارتهای استعاری را برای رمزگشایی حقیقت کلام رهبران سیاسی به‌کار برد. همچنین در این پژوهش مشخص شده است که بسامد استعاره‌های ساختاری بیش از دو نوع دیگر استعاره است، ولی تأثیرگذاری استعاره‌های جهتی و وجودی بیشتر است، زیرا آن‌ها استعاره‌هایی بدیع و خلاقانه هستند و نه استعاره‌هایی قراردادی.

رضاپور و همکاران (۱۳۹۴) نیز در پژوهش خود بیان کرده‌اند که کارکردهای اصلی استعاره عبارتند از: اسم‌سازی، برجسته‌سازی نقاط قوت خودی‌ها، برجسته‌سازی نقاط ضعف غیرخودی‌ها، پنهان‌سازی ایدئولوژی‌ها و پوشیدگی پیام، ایجاد انسجام و پیوستگی معنایی، متراکم‌سازی اطلاعات و به تبع آن پیچیدگی پیام، تغییر توزیع آغازگر و پایان‌بخش و اطلاع کهنه و نو، و برجستگی عناصر در بند. همچنین، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که کارکردهای اصلی استعاره، وجهیت در متون سیاسی، بازنمایی عینی ایدئولوژی‌ها، بیان نگرش نویسنده و میزان قطعیت وقوع گزاره، و برجسته‌سازی ایدئولوژی‌ها است.

نتایج پژوهش مرادی و همکاران (۱۳۹۶) نشان می‌دهد که با توجه به نوع‌شناسی انواع گفتمان‌های مطالعه‌شده، رویکرد هر دولت برای پاسخ‌گویی در قبال عملکرد اقتصادی خود با توجه به وضعیت سیاسی و بافت اجتماعی حاکم بر آن در آن دوره - به‌لحاظ ماهیت، متفاوت است، ولی روی هم‌رفته، روند به‌نسبت یکنواختی را در حمایت از نتایج اقدامات خود داشته و با نگاهی منتقدانه در برابر عملکرد دولت‌های پیشین، عملکرد خود را با آن‌ها مقایسه کرده است.

پورابراهیم (۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که در کاریکاتورهای سیاسی موجود، مفاهیم آزادی، صلح، امنیت، و سلامت در قالب مفاهیمی جنگ‌افروزانة مفهوم‌سازی شده‌اند. در گروه نخست که دربردارنده استعاره‌های تک‌نمودی (تصویری) بود، نمادهای صلح و آزادی در تصاویر به‌کار

رفته و از طریق دو تکنیک تلفیق مفاهیم مبدأ و مقصد و پر کردن غیرمنتظره بخشی از یک طرح‌واره، رابطه بین مبدأ و مقصد در ذهن خواننده شکل می‌گیرد و در گروه دوم کاریکاتورهای کلامی-تصویری، همین روابط به‌اضافه نقش تثبیتی نوشتاری آن به نگاشت میان مفهوم مبدأ و مفهوم مقصد (جنگ) کمک می‌کند.

براساس نتایج پژوهش خوراسگانی و میرزایی (۱۳۹۴) مفصل‌بندی سیاسی موسوی و کروبی، با اختلاف بسیار اندکی نسبت به هم، مشابه مفصل‌بندی سیاسی مصطفی معین در دوره نهم انتخابات ریاست‌جمهوری بود و هر سه نفر، تجددگرایی را در گفتمان خود بازتاب داده بودند.

کالی (۱۳۹۴) در پژوهش خود نشان داده است که از میان هشت نامزد یازدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری، دکتر حسن روحانی، بیش از دیگران از مؤلفه استعاره بهره برده است و شفاف‌سازی و سبک گفتار، و سازوکارهای گفتمانی این نامزد، در پیروزی وی در برابر نامزدهای انتخاباتی دیگر نقش مؤثری داشته است.

بشیر و ظاهری (۱۳۹۴) در پژوهش خود بیان کرده‌اند که دال‌های مرکزی گفتمان فیلم‌های احمدی‌نژاد، عدالت‌محوری و خدمت‌گزاری بوده است. دال‌های موسوی، بی‌کفایتی احمدی‌نژاد و کارآمدی و اعتدال سیاسی و فرهنگی موسوی و دال‌های کروبی، نخبه‌گرایی و ناکارآمدی نظام مدیریتی موجود، و دال‌های رضایی، توانمندی و برنامه‌ریزی و ناتوانی دولت احمدی‌نژاد بود.

مجیدی و رحیمی‌نیا (۱۳۹۵) در پژوهش خود دریافته‌اند که در تنازع گفتمانی، گفتمان اعتدال، به‌دلیل برخورداری از موقعیت سوژگی سیاسی، فعال‌تر و منسجم‌تر بودن در به‌کارگیری فرایند حاشیه‌رانی، و برجسته‌سازی به‌منظور افزایش دسترسی مؤثر و اعتبار بیشتر، نسبت به گفتمان‌های رقیب، هژمونیک شده است.

تاجیک و روزخوش (۱۳۸۷) پژوهش انجام داده‌اند که نشان می‌دهد، در گفتمان اصول‌گرایی، نوعی تحول شکل گرفته است و در گفتمان اصلاح‌طلبی نیز گروه‌های مختلف براساس دیدگاه‌های سیاسی-اجتماعی خویش از یکدیگر جدا شده‌اند. در این تحقیق بیان شده است که در دوره نخست، «ولایت فقیه» دال مرکزی گفتمان احمدی‌نژاد بود و «دولت اسلامی»، «توسعه اقتصادی اسلامی»، «تهاجم فرهنگی»،

«عدالت اجتماعی»، و «رشد سیاسی»، دقایب را تشکیل می‌دادند. در گفتمان هاشمی رفسنجانی، «کلیت نظام»، دال مرکزی و «تحزب»، «توسعه»، «اعتدال‌گرایی» و «حفظ ثبات کشور» عناصر دیگر آن بودند. به‌همین ترتیب، در گفتمان انتخاباتی مهدی کروی، «جمهوری اسلامی با قرائت امام خمینی»، دال مرکزی و «توسعه همه‌جانبه»، «دولت مقتدر»، «عدالت اجتماعی»، و «بهبود معیشت مردم»، دقایب این گفتمان بودند. «دموکراسی» نقش دال مرکزی را در گفتمان معین ایفا می‌کرد و «قانون‌گرایی»، «حقوق بشر»، «تعامل با جهان» و «آزادی بیان»، دقایب این گفتمان انتخاباتی بودند. لاریجانی از «دولت مدرن» به‌عنوان دال مرکزی و «کارآمدی»، «عمل به توصیه‌های رهبری»، «مبارزه با فساد و تبعیض» و «عدالت» به‌عنوان دقایب آن بهره برده است. در مورد *قالیباف*، با وجود استفاده وی از تبلیغات مدرن و با جهت‌گیری مشخص، مفصل‌بندی خاصی مشاهده نشد. به‌همین ترتیب، در تبلیغات انتخاباتی مهرعلیزاده نیز مفصل‌بندی منسجمی از دال‌ها و نشانه‌ها، قابل‌استخراج نبود. در دور نخست، در میان رقابت فشرده میان نامزدها، گفتمان احمدی‌نژاد موردتوجه بخشی از پایگاه ایدئولوژیک و نهادهای اصول‌گرا قرار گرفت و این مسئله، راهیابی او به دور دوم (در کنار هاشمی رفسنجانی) را، امکان‌پذیر کرد. در دور دوم نیز قابلیت دسترسی بالاتر گفتمان احمدی‌نژاد و تاحدی گفتارهای انتخاباتی او در فضای دوقطبی‌ای که حاکم شده بود، سبب پیروزی وی شد.

نجف‌زاده و *شریف‌زاده* (۱۳۹۷) در پژوهش خود بیان کرده‌اند که نامزدهای انتخاباتی برای تبیین و مدلسازی از الگوهای استعاری متفاوتی استفاده کرده‌اند. حسن روحانی در راستای تبیین استعاری، برجام را در مرکز گفتمان خود نشانده و براساس آن به پرسش‌های معجری پاسخ گفت. رویکرد روحانی در این الگوی استعاری، تدافعی بود. وی با دفاع از عملکرد خود در عرصه سیاست خارجی با استفاده از واژه استعاری «اهرم» به مذاکرات برجام با گروه ۵+۱ پرداخت و آن را زمینه‌ساز دستیابی ملت به حقوق خود و حل مسائل کشور دانست. جهانگیری از الگوی استعاری متفاوتی بهره برد و نگرش اصلاح‌طلبی را با رویکرد تهاجمی‌تری در منزلت اصلی گفتمان خویش نشانده.

مجیدی و رحیمی‌نیا (۱۳۹۴) در پژوهش خود بیان کرده‌اند که گفتمان اعتدال حسن

روحانی به دلیل اسطوره‌سازی و ایجاد فضای استعاری بهتر، برخورداری از سوژگی سیاسی فعال‌تر و منسجم‌تر، به‌کارگیری فرایند حاشیه‌رانی و برجسته‌سازی در مورد دولت پیشین و نامزدها، میزان دسترسی بالا، و اعتبار بیشتر نسبت به سایر گفتمان‌های رقیب، توانست هژمونیک شود، اما باید یادآوری کنیم که هژمون شدن گفتمان اعتدال در انتخابات، به‌معنای فراگیری آن در کل کشور نبود. پیروزی شکننده حسن روحانی در برابر نامزدهای دیگر، نشان‌دهنده وجود فاصله بین بخشی از جامعه و نظام معنایی اوست. همچنین، پیروزی حسن روحانی افزون‌بر تلاش‌های وی و طرفداران گفتمان اعتدال، به‌شدت به متغیر مهمی به‌نام عملکرد و سیاست‌های اصول‌گرایان وابسته بود که در این پژوهش با مقایسه گفتمان‌های تبلیغاتی نامزدها به‌لحاظ تأکید بر دال‌های مرکزی و شناور و چگونگی مفصل‌بندی میان دال‌ها بررسی شده است.

دلین و لی^۱ (۲۰۱۸) در پژوهش خود بیان کرده‌اند که سخنان ترامپ، به‌گونه‌ای معنادار، منفی‌تر از سخنان هیلاری کلینتون بوده است.

فلینک و کالوی^۲ (۲۰۱۸) در پژوهش خود بیان کرده‌اند که در اروپا، با استفاده از مفاهیم، مدل‌ها و استعاره‌های احتمالی (به‌لحاظ تاریخی) به بررسی سیاست علم، فناوری و نوآوری "STI" پرداخته و ویژگی‌های مفهومی و استعاری و کارکردهای گفتمان سیاست‌های "STI" را در قرن ۲۱ مشخص کرده‌اند. براساس داده‌های این پژوهش، در قرن بیستم، زبان همیشه زیر سلطه قراردادهای استعاری قرار دارد؛ قراردادهایی که از اوایل قرن بیست‌ویکم در جوامع تکنوکرات در راستای ساختارهای بوروکراتیک به‌چالش کشیده شده‌اند.

سیریومون و جیمارکن^۳ (۲۰۱۷) بیان کرده‌اند که تعصب بالقوه در انتخاب داده، با دستیابی نظام‌مند به مجموعه‌ای از داده‌ها که به‌اندازه کافی زیاد باشند تا بتواند به‌عنوان نماینده داده‌های دیگر به‌کار روند، حداقل شده یا حتی حذف می‌شود.

1. Dilin, Lei
2. Flink and Kaldewey
3. Sriwimon, Jimarkon

ازغندی در کتاب خود با عنوان «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» بیان کرده است که سیاست خارجی ایران، دربردارنده‌ی جهت‌گیری‌های مصلحت‌محور، ارزش‌محور، منفعت‌محور، و فرهنگ‌گرای سیاست‌محور است؛ وی با بررسی اصول، سیاست‌ها، ساختار، روند، و عاملان دیپلماسی، موفقیت‌ها و ناکامی‌های سیاست خارجی را تبیین کرده است (ازغندی، ۱۳۸۲: ۴).

متقی (۱۳۸۵) در مقاله «جمهوری اسلامی و تحلیل گفتمان سیاست خارجی» بیان کرده است که گفتمان‌های ائتلاف‌محور، مصالحه‌گرا، اعتمادساز، و تعادل‌گرا پاسخی به تهدیدهای امنیتی به‌شمار می‌آیند.

صادقی و طباطبایی (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «جایگاه گفتمان‌های استعاره‌ی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» به بررسی زبان استعاره‌ی به‌کاررفته در گفتمان‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند. آنان در این راستا، برخی از متون سخنرانی‌های هریک از رؤسای جمهور ایران از اول انقلاب تاکنون در مجمع عمومی سازمان ملل را انتخاب، و براساس چارچوب طبقه‌بندی لیکاف و جانسون درباره استعاره‌ها (استعاره ساختاری، جهت‌ی، و وجودی)، تجزیه و تحلیل کرده‌اند.

مجیدی و رحیمی‌نیا (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل گفتمان اعتدال در انتخابات ریاست جمهوری یازدهم» با اشاره به زمینه‌های انتخابات ریاست جمهوری دوره یازدهم، به بررسی گفتمان انتخاباتی حسن روحانی، به‌عنوان نامزد پیروز انتخابات پرداخته‌اند. آنان در طول پژوهش خود این پرسش را بررسی کرده‌اند که «چگونه با روش تحلیل گفتمان، نحوه هم‌مونیک شدن گفتمان اعتدال در انتخابات ریاست جمهوری یازدهم قابل تبیین است؟»

نجف‌زاده و شفیع‌زاده برمی (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «تحلیل استعاره‌های مفهومی مناظره‌های تلویزیونی انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۶» بیان کرده‌اند که در بررسی تطبیقی مناظرات تلویزیونی انتخاباتی ۴ نامزد اصلی (روحانی، جهانگیری، قالیباف، و رئیسی) براساس شش مدل استعاره‌ی مدل‌سازی و تبیین، بازمفهوم‌سازی، عاطفی‌سازی نظرگاه، پرورش صمیمیت، مقوله‌سازی، و طنزآفرینی و مطایبه در متن

انتخاباتی نظام سیاسی کشور، منازعات شدید ایدئولوژیک و گفتمانی در درون ساختار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران وجود دارد و مناظرات انتخاباتی ریاست جمهوری سال ۱۳۹۶ اغلب به شکل استعاره‌های مفهومی بیان شده‌اند.

همچنین، قربانی شیخ‌نشین (۱۳۹۰) بر این نظر است که زبان استعاره در گفتمان سیاست بین‌الملل عنصر تأثیرگذاری به‌شمار می‌آید.

فاضلی و سلطانی (۱۳۹۴) در پژوهش خود با الهام‌گیری از چهار متغیر مک‌گوایر، وود، و ایگی، و با توجه به ویژگی‌های ارتباط استعاری، پنج متغیر را برای تعیین ارتباط اقناعی استعاره بر شمرده‌اند.

در این پژوهش برای تبیین و شناسایی مفهوم گفتمان‌های استعاری رؤسای جمهور ایران از مدل استعاره مفهومی لیکاف و جانسون که شامل سه استعاره جهتی، وجودی، و ساختاری است و استعاره انتقادی نورمن فرکلاف به‌طور ترکیبی استفاده شده است.

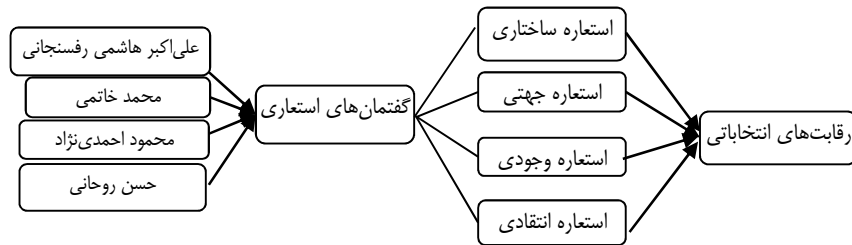
استعاره جهتی، نوعی استعاره مفهومی است که یکی از طرح‌واره‌های تصویری جهت‌های فضایی مانند بالا-پایین، بیرون-درون، یا یکی از جهت‌های غیرفضایی مانند فعال-منفعل را به مفهوم انتزاعی نسبت می‌دهد (لیکاف، ۱۹۹۹).

استعاره هستی‌شناختی یا وجودی: تجربه انسان از رویارویی با پدیده‌های جهان خارج، به‌ویژه اشیاء فیزیکی، پایه و اساس استعاره‌های هستی‌شناختی را تشکیل می‌دهند (صادقی و طباطبائی، ۱۳۹۵: ۲۴۰).

استعاره ساختاری: استعاره ساختاری، وظیفه سازمان‌دهی و قالب‌بندی یک مفهوم را در حوزه یک مفهوم دیگر، به‌گونه‌ای نظام‌مند، به‌عهده دارد و نقش شناختی آن این است که امکان درک حوزه مقصد را از طریق ساختار حوزه مبدأ برای فرد فراهم می‌کند (لیکاف، ۱۹۹۹). فرکلاف، گفتمان استعاری انتقادی را مبتنی بر توجه به نقش روابط قدرت و نابرابری‌ها در ایجاد کژای‌های اجتماعی، به‌ویژه توجه به جنبه‌های گفتمانی روابط قدرت و نابرابری‌ها، می‌داند؛ یعنی توجه به روابط دیالکتیک بین گفتمان و قدرت و تأثیراتی که آن‌ها بر سایر روابط موجود در فرآیند اجتماعی و عناصر این روابط بر جای می‌گذارند (فرکلاف، ۱۹۹۵).

نمودار شماره (۱). الگوی مفهومی پژوهش

۲. روش پژوهش

نوع پژوهش حاضر، براساس هدف، توسعه‌ای و کاربردی، براساس ماهیت داده‌ها، کیفی، و براساس روش‌های گردآوری داده‌ها، اسنادی است. روش انجام پژوهش، توصیفی بوده و داده‌های کیفی، به روش پژوهش کیفی فراترکیب گردآوری شده‌اند. رویکرد فراترکیب، نوعی مطالعه کیفی است که اطلاعات و یافته‌های استخراج‌شده از مطالعات کیفی دیگر با موضوع مشابه و مرتبط را بررسی می‌کند؛ در نتیجه، نمونه موردنظر برای فراترکیب از مطالعات کیفی منتخب و براساس ارتباط آن‌ها با پرسش پژوهش ساخته می‌شود. در این پژوهش از روش فراترکیب در راستای مقایسه، تفسیر، تبدیل، و ترکیب چارچوب‌ها و الگوهای مختلف ارائه‌شده در زمینه گفتمان‌های استعاری استفاده شده است.

۲-۱. فراترکیب

فراترکیب، نوعی مطالعه کیفی است که اطلاعات و یافته‌های استخراج‌شده از مطالعات کیفی دیگر مرتبط با موضوع و مشابه آن را بررسی می‌کند و با فراهم کردن نگرشی نظام‌مند برای پژوهشگران از طریق ترکیب پژوهش‌های کیفی مختلف، به کشف موضوعات و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد.

فرامطالعه^۱، یکی از روش‌هایی است که به‌منظور بررسی، ترکیب، و تحلیل پژوهش‌های گذشته به‌کار می‌رود. این روش به تجزیه و تحلیل عمیق پژوهش‌های انجام‌شده در یک حوزه خاص می‌پردازد و با توجه به نیازمندی پژوهش، بر چهار حوزه فراروش، فرانظریه، فراتحلیل، و فراترکیب دلالت دارد. فراتحلیل، به‌عنوان

1. Meta Study

مشهورترین حوزه فرامطالعه، به گونه‌ای ویژه بر مطالعات کمی پیشین تمرکز دارد. این روش، اگر به صورت کیفی انجام شود و مفاهیم و نتایج مورد استفاده در مطالعات پیشین با شیوه کدگذاری متداول در پژوهش‌های کیفی (مانند نظریه برخاسته از داده) بررسی شود، با عنوان «فرا ترکیب» شناخته می‌شود. فرا ترکیب (مانند فراتحلیل)، برای یکپارچه‌سازی چندین مطالعه در راستای ایجاد یافته‌های جدید و تفسیر آن‌ها به کار می‌رود؛ با این حال، برخلاف فراتحلیل که بر داده‌های کمی و رویکردهای آماری تأکید دارد، فرا ترکیب مبتنی بر مطالعات کیفی و تفسیر و تحلیل عمیق آن‌ها به منظور درک عمیق‌تر موضوع است (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۰). در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای *ساندلوسکی و باروسو*^۱ (۲۰۰۷) استفاده شده است که این مراحل به طور خلاصه عبارتند از:

۱. مشخص کردن هدف؛
۲. مطالعه نظام مند ادبیات؛
۳. جست‌وجو و انتخاب مقاله‌های مناسب؛
۴. استخراج داده‌ها از مقاله‌ها؛
۵. تحلیل و ترکیب یافته‌های به دست آمده از مطالعات کیفی؛
۶. کنترل کدهای استخراجی (کیفیت)؛
۷. ارائه یافته‌ها.

۱-۲-۱. گام نخست: تنظیم پرسش‌های پژوهش

پرسش‌های پژوهش، همراه با مؤلفه‌های آن‌ها در جدول شماره (۱) ارائه شده‌اند.

جدول شماره (۱). پرسش‌های پژوهش

پرسش‌های پژوهش	مؤلفه‌ها
چه عواملی باعث موفقیت گفتمان‌های استعاری مدیریتی می‌شوند؟	What (چه چیزی)
هریک از این عوامل چه اهمیت و وزنی در موفقیت گفتمان‌های استعاری مدیریتی دارند؟	Who (جامعه مورد مطالعه)
چرا چوب پیاده‌سازی گفتمان‌های استعاری مدیریتی چگونه است؟	When (محدودیت زمانی)
	HOW (چگونگی روش)

1. Sandelowski and Barroso

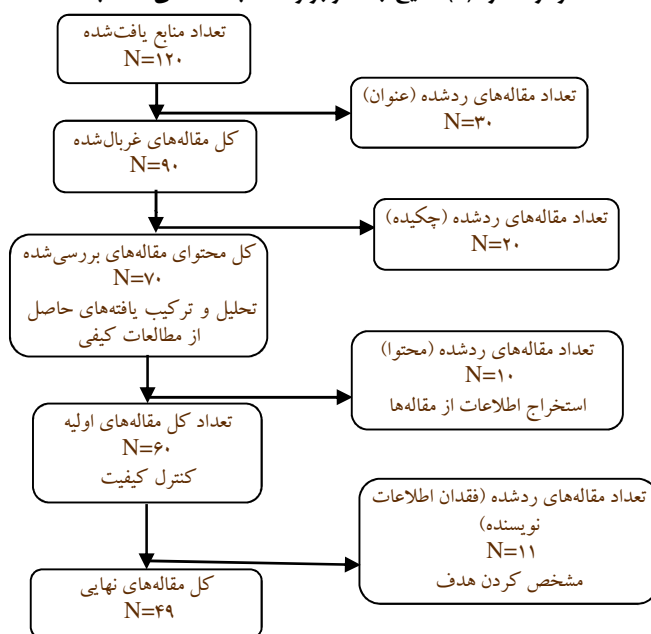
۲-۱-۲. گام دوم: بررسی نظام‌مند متون

نویسندگان این پژوهش، پایگاه‌های داده، مجله‌ها، و موتورهای جست‌وجوگر گوناگونی را بین سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۱۹ بررسی کرده‌اند. همچنین، برای جست‌وجوی مقاله‌ها از واژه‌های کلیدی مرتبط با موضوع استفاده شده است؛ در نتیجه جست‌وجو و بررسی پایگاه‌های داده مجله‌ها و موتورهای جست‌وجوگر مختلف و با استفاده از واژه‌های کلیدی موردنظر، ۱۲۰ مقاله یافت شد.

۳-۱-۲. گام سوم: جست‌وجو و انتخاب مقاله‌های مناسب

برای انتخاب مقاله‌های مناسب براساس الگوریتم نشان‌داده‌شده در شکل شماره (۲)، مؤلفه‌های گوناگونی مانند عنوان، چکیده، محتوا، و کیفیت روش پژوهش ارزیابی شده است.

نمودار شماره (۲). نتایج جست‌وجو و انتخاب مقاله‌های مناسب

گام دوم، پس از بررسی تناسب مقاله‌ها با مؤلفه‌های مطالعه، ارزیابی کیفیت روش‌شناختی مطالعات است. هدف از این گام، حذف مقاله‌هایی است که

پژوهشگر به یافته‌های ارائه‌شده در آن اعتماد نداشته باشد؛ بنابراین، ممکن است مقاله‌ای که باید در تلفیق وجود داشته باشد را رد کند.

ابزاری که معمولاً برای ارزیابی کیفیت مطالعات اولیه پژوهش کیفی به کار می‌رود، «برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی» (CASP) است که به پژوهشگر کمک می‌کند تا مفهوم پژوهش کیفی را دریابد. این ابزار به پژوهشگر کمک می‌کند که دقت، اعتبار، و اهمیت مطالعات کیفی پژوهش را مشخص کند.

۴-۱-۲. گام چهارم: استخراج اطلاعات

مقاله‌ها براساس مرجع مربوط به هر مقاله، دربردارنده نام و نام خانوادگی نویسنده، همراه با سال انتشار مقاله و اجزای هماهنگی مورداشاره در هر مقاله، طبقه‌بندی شده‌اند. پژوهشگر در پایان این مرحله، کدها را شناسایی کرده است؛ فرایند نهایی شناسایی کدها در دو مرحله انجام شده است که عبارتند از:

- مرحله نخست: با توجه به هدف پژوهش، کدهایی که در تعداد معدودی از پژوهش‌ها وجود داشتند، در فرایند پژوهش به کار برده نشدند و همچنین، کدهای دارای نزدیکی معنایی (صرف نظر از تفاوت لفظی بین آن‌ها) ادغام و با عنوان مشترک ارائه شده‌اند؛

- مرحله دوم: مصاحبه با خبرگان فراترکیب گفتمان‌های استعاری مدیریتی رؤسای قوه مجریه در رقابت‌های انتخاباتی در سه دهه اخیر. با انجام دو مرحله بالا، برای شناسایی کدهای استخراجی در نهایت، ۶۰ کد شناسایی شد.

۴-۱-۵. گام پنجم: تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی

هدف فراترکیب، ایجاد تفسیر یکپارچه و جدیدی از یافته‌ها است. این روش به منظور پالایش و شفاف‌سازی نتایج پژوهش‌های انجام‌شده و تشخیص الگوهای کاربردی و عملیاتی به کار می‌رود. در طول تجزیه و تحلیل، موضوع‌هایی را جست‌وجو می‌کند که در میان مطالعات موجود در فراترکیب پایدار شده‌اند (ساندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷). این فرایند، «بررسی موضوعی» نامیده می‌شود و

طی آن پژوهشگر، ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعات را به صورت کد در نظر می‌گیرد و سپس، با در نظر گرفتن مفهوم هریک از این کدها، آن‌ها را در یک قالب مشابه دسته‌بندی می‌کند؛ به این ترتیب، مفاهیم (تم‌های) پژوهش شکل می‌گیرند. پس از تحلیل‌های انجام شده به روش تحلیل محتوا روی ۴۹ مقاله، تعداد چهار مقوله و ۵۵ کد برای گفتمان‌های استعاری در این پژوهش کشف و برچسب‌گذاری شدند. یافته‌های به دست آمده در این مرحله، بیانگر این بودند که تاکنون چنین پژوهش نظام‌مندی انجام نشده است و هریک از مطالعات، تنها به جنبه خاصی از مقوله گفتمان‌های استعاری توجه داشته‌اند و ابعاد چندگانه مورد نظر این پژوهش، در قالب یک چارچوب منسجم و به صورت نظام‌مند، در نظر گرفته نشده‌اند.

جدول شماره (۲). مقوله‌بندی یافته‌ها

کد	مفاهیم	مقوله
استعاره «وقت طلاست»	- بیان ایده‌ها - استعاره هر چیزی قیمت و بهایی دارد - درک حوزه مقصد از طریق ساختار حوزه مبدأ - استعاره سیاست مانند بازی	گفتمان‌های استعاری جمهوری ایران گفتمان استعاری ساختاری
بین نیروهای وفادار به انقلاب انعطاف وجود دارد		
آوردن پول نفت سر سفره مردم		
به کار بردن عبارت دولت عدالت‌گستر و استکبارستیز؛ حرکت مدیریت فرهنگی در راستای جلوگیری از تهاجم فرهنگی		
پول، حرف اول را می‌زند		
اعتقاد به مردم‌سالاری دینی		
کوتاه کردن دست غارتگران توسط دولت اسلامی		
آبروی یک کشور، سرمایه آن کشور است		
آزادی اندیشه		
خانواده، هسته جامعه مدنی است		
ریشه‌زدایی مطلق فقر در جامعه		
دوره بیماری		
زمان زیادی از دست دادم		
وقت و تلاش را در این کار سرمایه‌گذاری کردم		
قادریم برای حفظ استقلال خود، بیشترین بها را بپردازیم		
زمان، پول است		
می‌توانم کم دیگری زمان قرض بگیرم		
از شگفت‌انگیزترین بازی‌های سیاست اینکه مظلوم‌ترین قربانیان تروریسم کور و خشن به تروریسم متهم می‌شوند.		

در سیاست باید چندجانبه‌گرایی و بازی‌های بردبرد مبنای قرار گیرد.			
کسب استقلال	<p>کدامین استعاره هستی‌شناسانه)</p> <p>کدامین استعاره وجودی و هستی‌شناسانه)</p> <p>کدامین استعاره چینی</p>	<p>کدامین استعاره چینی</p>	<p>کدامین انتقادی</p>
آزادی			
کرامت‌های انسانی			
هر تغییری در جامعه، قیمت و بهایی دارد			
در نظر گرفتن توسعه اقتصادی			
استعاره سیاست، مانند بازی است			
قادریم برای حفظ استقلال خود بیشترین بها را بپردازیم			
استعاره هستی آدمی، چراغ است			
استعاره مرگ، پایان زندگی			
ذهن، یک موجودیت است			
ذهن، ماشین است			
وطن هر کس خانه اوست			
قطره‌ای از اقیانوس خروشان			
استعاره خانواده، بنیان جامعه			
بیان ویژگی‌های ملت غیور			
در نظر گرفتن آرمان‌های انقلاب			
تلاش برای جلوگیری از تنش و کاهش سطح منازعات کشور	<p>کدامین استعاره چینی</p>	<p>کدامین استعاره چینی</p>	<p>کدامین انتقادی</p>
خدمتگزار بودن دولت			
در سیاست باید چندجانبه‌گرایی و بازی‌های بردبرد مبنای قرار گیرد.			
عبور از تنگناهای فرهنگی، اقتصادی، و... از بین بردن رانت و مبارزه با فساد	<p>کدامین استعاره چینی</p>	<p>کدامین استعاره چینی</p>	<p>کدامین انتقادی</p>
هنگام احساس خطر			
ضربان قلب بالا می‌رود			
تورم باعث بالا رفتن قیمت‌ها			
شادی و غم			
خوبی و بدی			
مرگ و زندگی			
وضعیت کشورهای عقب‌نگه‌داشته اسفبارتر است.			
جزء پنداری، باطل و نشانه عقب‌ماندگی صاحبان این پندار از سیر تاریخ نیست.			
انتقاد از بی‌منطقی و دروغ‌گویی هریک از طرفین در انتخابات			
انتقاد به عدم آزادی بیان			
انتقاد به شیوه مدیریتی			
استفاده از کلمه‌های علی‌رغم در ابتدای جمله			
اشاره به مدیران ارشد فاسد			
انتقاد به فحاشی در انتخابات			

۶-۱-۲. گام ششم: کنترل کدهای استخراج شده

در گام ششم، نتایج به دست آمده (به منظور ارزیابی کیفیت) در اختیار یکی از خبرگان قرار گرفت. روایی، نشان دهنده درستی اندازه گیری است؛ بنابراین، در اعتبارسنجی ابزارها، سنجش روایی باید پس از تأیید پایایی انجام شود. پایایی، با خطای تصادفی و روایی، با خطای منظم اندازه گیری، مرتبط است؛ بنابراین، افزایش دقت با کاهش خطای تصادفی، پایایی را بالا می برد و افزایش درستی ناشی از کاهش خطای منظم، روایی را بالا می برد. شرط لازم برای روایی یک آزمون، پایایی آن است، ولی شرط کافی نیست و برای اینکه معتبر (روا) باشد، باید پایا باشد.

۱-۶-۲. تحلیل محتوا

تحلیل محتوا، مرحله ای از فرایند اطلاعاتی است که از طریق آن، محتوای ارتباطات، با به کارگیری مجموعه ای از قوانین طبقه بندی شده و نظام دار، تغییر می کند و به داده های خلاصه شده و قابل مقایسه تبدیل می شود. در ادامه به منظور اعتبارسنجی مفاهیم استخراج شده، از شاخص کاپا استفاده شده است.

۲-۶-۲. محاسبه پایایی با استفاده از شاخص کاپا ($Kappa$)

زمانی که دو رتبه دهنده، پاسخ گوینان را رتبه بندی می کنند، برای ارزیابی میزان توافق بین این دو رتبه دهنده از شاخص کاپای کوهن استفاده می شود. مقدار شاخص کاپا، بین صفر تا یک در نوسان است. هرچه مقدار این سنججه به عدد یک نزدیک تر باشد، توافق بین رتبه دهندگان بیشتر است، و نزدیک بودن مقدار کاپا به عدد صفر، نشان دهنده توافق کمتر بین دو رتبه دهنده است. وضعیت شاخص کاپا در جدول شماره (۳) نشان داده شده است. با استفاده از نرم افزار SPSS، سطح معناداری ۰/۰۰۰ و مقدار شاخص ۰/۶۱۸ محاسبه شده است که نتایج نهایی آن در جدول شماره (۴) مشاهده می شود. با توجه به کم تر بودن سطح معناداری از ۰/۰۵، فرض استقلال کدهای استخراج شده رد می شود؛ بنابراین، می توان ادعا کرد که استخراج کدها، پایایی مناسبی داشته است.

جدول شماره (۳). وضعیت شاخص کاپا

مقدار عددی شاخص کاپا (ضریب کاپا)	وضعیت توافق
کوچکتر از ۰/۰۱	ضعیف
بین ۰/۰۱ تا ۰/۲	بی‌اهمیت
بین ۰/۲۱ تا ۰/۴	متوسط
بین ۰/۴۱ تا ۰/۶	مناسب
بین ۰/۶۱ تا ۰/۸	معتبر
بین ۰/۸۱ تا ۱	عالی

جدول شماره (۴). نتایج آزمون کاپا (ضریب کاپا)

میزان توافق (ضریب کاپا)	مقدار (ضریب کاپا)	انحراف استاندارد	سطح معناداری	وضعیت توافق
۰/۶۱۸	۰/۱۰۱	۰/۰۰۰	معتبر	
۵۴				

۳. یافته‌های پژوهش

در این پژوهش -با توجه به تحلیل محتوا و معنای کدها و مفاهیم- ۴ دسته مقوله شکل گرفت و در نهایت، عوامل مؤثر در قالب ۵۴ مؤلفه شناسایی شدند.

جدول شماره (۵). رتبه‌بندی (وزن‌دهی) شاخص به روش آنتروپی شانون

رتبه	مقدار وزن	درجه انحراف	آنتروپی	شاخص‌ها
۵۱	۰/۰۰۸۷۳۰۰۱۷	۰/۰۰۷۸۰۴۷۵۲	۰/۹۹۲۱۹۵۲۴۸	بین نیروهای وفادار به انقلاب انعطاف وجود دارد.
۵۴	۰/۰۰۵۹۰۷۰۴۵	۰/۰۰۵۲۸۰۹۷۷	۰/۹۹۴۷۱۹۰۲۳	تلاش برای جلوگیری از تنش و کاهش سطح منازعات کشور
۲۹	۰/۰۱۸۰۰۹۶۴۶	۰/۰۱۶۱۰۰۸۶۴	۰/۹۸۳۸۹۹۱۳۶	آوردن پول نفت سر سفره مردم
۵۰	۰/۰۰۹۰۹۵۰۱۹	۰/۰۰۸۱۳۱۰۶۸	۰/۹۹۱۸۶۸۹۳۲	به کار بردن عبارت دولت عدالت‌گستر و استکبارستیز
۳۵	۰/۰۱۶۳۱۷۳۶۳	۰/۰۱۴۵۸۷۹۴۱	۰/۹۸۵۴۱۲۰۵۹	پول حرف اول را می‌زند
۲۰	۰/۰۱۹۶۹۰۸۲۵	۰/۰۱۷۶۰۳۸۶۱	۰/۹۸۲۳۹۶۱۳۹	حرکت مدیریت فرهنگی در جهت جلوگیری از تهاجم فرهنگی
۴۶	۰/۰۱۲۱۵۴۲۶	۰/۰۱۰۸۶۶۰۷۱	۰/۹۸۹۱۳۳۹۲۹	اعتقاد به مردم سالاری دینی
۳۹	۰/۰۱۵۱۳۳۰۱۲	۰/۰۱۳۵۲۸۲۲۱	۰/۹۸۶۴۷۱۷۷۹	هر تغییری در جامعه قیمت و بهایی دارد
۲۶	۰/۰۱۹۰۲۰۲۵۶	۰/۰۱۷۰۰۴۳۶۳	۰/۹۸۲۹۹۵۶۳۷	کوتاه کردن دست غارتگران توسط دولت اسلامی
۱۹	۰/۰۱۹۶۹۴۴۸	۰/۰۱۷۶۰۷۱۲۸	۰/۹۸۲۳۹۲۸۷۲	خدمتگزار بودن دولت
۱۷	۰/۰۲۰۰۱۸۰۳۱	۰/۰۱۷۸۹۶۳۸۷	۰/۹۸۲۱۰۳۶۱۳	آبرو یک کشور سرمایه آن کشور است
۱۳	۰/۰۲۱۷۹۶۶۷۵	۰/۰۱۹۴۸۶۵۱۹	۰/۹۸۰۵۱۳۴۸۱	آزادی اندیشه
۲۴	۰/۰۱۹۱۹۴۱۰۱	۰/۰۱۷۱۵۹۷۸۳	۰/۹۸۲۸۴۰۲۱۷	تلاش در جهت تنش زدایی در حوزه سیاست
۱۰	۰/۰۲۳۴۰۲۱۶۷	۰/۰۲۰۹۲۱۸۵	۰/۹۷۹۰۷۸۱۵	در نظر گرفتن توسعه اقتصادی
۳۸	۰/۰۱۵۲۳۰۲۳۱	۰/۰۱۳۶۱۶۰۳	۰/۹۸۶۳۸۳۹۷	خانواده، هسته جامعه مدنی است
۳۱	۰/۰۱۷۲۰۴۴۹۱	۰/۰۱۵۳۸۱۰۴۵	۰/۹۸۴۶۱۸۹۵۵	استعاره سیاست مانند بازی است
۴۰	۰/۰۱۴۵۱۴۳۳۶	۰/۰۱۲۹۱۷۶۰۱۱	۰/۹۸۷۰۲۳۹۸۹	ریشه زدایی مطلق فقر در جامعه

۴۸	۰/۰۱۰۴۹۱۲۲۸	۰/۰۰۹۲۰۶۸۴۳	۰/۹۹۰۷۹۳۱۵۷	وقت برای پیشرفت کشور مانند طلاست
۵۳	۰/۰۰۷۹۱۱۵۲۷	۰/۰۰۷۰۷۳۰۱۱	۰/۹۹۲۹۲۶۹۸۹	زیربنایی بودن اخلاق در امور جامعه
۴۱	۰/۰۱۴۴۶۳۳۲۱	۰/۰۱۲۹۳۰۳۱۳	۰/۹۸۷۰۶۹۶۸۷	قادریم برای حفظ استقلال خود، بیشترین بها را بپردازیم... وجودی
۴۴	۰۰۱۳۵۵۲۷۳/	۰/۰۱۲۱۱۸۵۹۵	۰/۹۸۷۸۱۴۰۵	در سیاست باید چندجنبه‌گرایی و بازی‌های بردبرد مینا قرار گیرد
۴۲	۰/۰۱۴۳۹۲۹۶۷	۰/۰۱۲۸۶۷۵۰۵	۰/۹۸۷۱۳۳۴۹۵	در سیاست باید از کلمه‌هایی که جنبه اقتصادی دارند، استفاده کرد
۳۳	۰/۰۱۶۸۵۶۴۰۱	۰/۰۱۵۰۶۹۸۴۷	۰/۹۸۴۹۳۰۱۵۳	تلاش برای اعتلای تمدن ایرانی
۲۸	۰/۰۱۸۳۰۷۱۸۲	۰/۰۱۶۳۶۶۸۶۵	۰/۹۸۳۶۳۳۱۳۵	به کار بردن عبارتهای دوره سازندگی برای فناوری و سرمایه‌گذاری
۷	۰/۰۲۶۱۶۵۸۷۵	۰/۰۲۳۳۹۲۶۴۲	۰/۹۷۶۶۰۷۳۵۸	عبور از تنگنای فرهنگی و اقتصادی
۶	۰/۰۲۸۷۰۹۲	۰/۰۲۵۶۶۶۴۰۹	۰/۹۷۴۳۳۳۵۹۱	پیش فرض‌های فرهنگی در جهت تحولات اجتماعی
۳۷	۰/۰۱۵۵۶۲۳۱	۰/۰۱۳۹۱۳۹۱۳	۰/۹۸۶۰۸۷۰۸۷	در نظر گرفتن آرمان‌های انقلاب در راستای توسعه اقتصادی
۱	۰/۰۴۱۹۵۹۱۰۱	۰/۰۳۷۵۱۱۹۹۷	۰/۹۶۲۴۸۰۰۰۳	توسعه اقتصادی در مسیر تحولات فرهنگی و اجتماعی
۴۷	۰/۰۱۰۴۴۳۴۷۷	۰/۰۰۹۳۳۶۰۰۸	۰/۹۹۰۶۶۳۳۹۲	برقراری گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز در برابر جنگ
۳۰	۰/۰۱۷۸۶۰۵۹	۰/۰۱۵۹۶۷۶۰۶	۰/۹۸۴۰۳۳۳۹۴	از بین بردن رانت و مبارزه با فساد
۲۲	۰/۰۱۹۲۱۰۰۵۵	۰/۰۱۷۱۷۴۰۴۶	۰/۹۸۲۸۲۵۹۵۴	ذهن، یک موجودیت است
۱۲	۰/۰۲۲۶۹۵۴۶۷	۰/۰۲۰۲۹۰۰۵۱	۰/۹۷۹۷۰۹۹۴۹	خلق فضای خاص در ذهن
۹	۰/۰۲۳۴۰۵۸۰۴	۰/۰۲۰۹۲۵۱۰۱	۰/۹۷۹۰۷۴۸۹۹	امیدبخشی در مورد کاهش تورم
۵	۰/۰۲۸۶۸۷۸	۰/۰۲۵۸۰۹۰۷۵	۰/۹۷۴۱۹۰۹۲۵	خادم‌ترین دولت‌ها، پاک‌ترین دولت‌ها است
۱۸	۰/۰۲۰۰۱۳۹۰۶	۰/۰۱۷۸۹۱۸۰۵	۰/۹۸۲۱۰۸۱۹۵	دولت اسلامی، معتقد به مردم‌سالاری دینی است
۲	۰/۰۳۲۵۴۴۱۴۸	۰/۰۲۹۰۹۴۹۰۳	۰/۹۷۰۹۰۵۰۹۷	قانونمندی دولت و دوری از هرج‌ومرج
۴۹	۰/۰۰۹۶۵۷۱۶۳	۰/۰۰۸۴۵۴۸۳	۰/۹۹۱۵۴۵۱۷	وطن هر کس خانه اوست
۳۲	۰/۰۱۶۹۸۲۴۲۳	۰/۰۱۵۱۸۲۵۱۳	۰/۹۸۴۸۱۷۴۸۷	نادیده گرفتن ویژگی‌های ملت
۲۱	۰/۰۱۹۲۹۵۷۶۹	۰/۰۱۷۲۵۰۶۷۵	۰/۹۸۲۷۴۹۳۲۵	ضعیف کردن سرمایه اجتماعی و تخریب آن در جامعه
۲۷	۰/۰۱۸۴۹۶۷۶۸	۰/۰۱۶۵۳۶۳۵۸	۰/۹۸۳۴۶۳۶۴۲	انتقاد از فحاشی در انتخابات
۳	۰/۰۳۱۵۴۴۱۴۸	۰/۰۲۸۰۹۴۹۰۳	۰/۹۶۰۹۰۵۰۹۷	انتقاد از بی‌منطقی و دروغ‌گویی هریک از طرفین در انتخابات
۸	۰/۰۲۶۰۶۵۸۷۵	۰/۰۳۳۳۹۲۶۴۲	۰/۹۷۶۶۰۷۳۵۸	انتقاد از عدم آزادی بیان
۱۱	۰/۰۲۳۳۰۲۱۶۷	۰/۰۲۰۹۲۱۸۵	۰/۹۷۹۰۷۸۱۵	لازمه رفتار سیاسی دولت، دوری از کشمکش‌ها و تنش‌های سیاسی است
۱۴	۰/۰۲۱۶۹۶۶۷۵	۰/۰۱۹۴۸۶۵۱۹	۰/۹۸۰۵۱۳۴۸۱	استفاده از تهمت و افترا برای پیروزی در انتخابات
۱۵	۰/۰۲۱۸۸۲۹۴۱	۰/۸۹۲۴۱۵۶۳	۰/۹۸۰۴۲۳۱۵۷	حرکت به سوی سربلندی و ایجاد تجربه و امید... جهتی
۱۶	۰/۰۲۰۰۲۸۰۳۱	۰/۰۱۷۸۹۶۳۸۷	۰/۹۸۲۱۰۳۶۱۳	اعتدال در سیاست... جهتی
۲۳	۰/۰۱۹۱۱۰۰۵۵	۰/۰۱۷۱۷۴۰۴۶	۰/۹۸۲۸۲۵۹۵۴	استفاده از واژگان نورانی
۲۵	۰/۰۱۹۰۹۴۱۰۱	۰/۰۱۷۱۵۹۷۸۳	۰/۹۸۲۸۴۰۲۱۷	اشاره به درستکاری مدیران ارشد
۲۷	۰/۰۱۸۴۰۷۱۸۲	۰/۰۱۶۳۶۶۸۶۵	۰/۹۸۳۶۳۳۱۳۵	در نظر گرفتن فرهنگ و تمدن
۳۱	۰/۰۱۷۷۷۶۰۵۹	۰/۰۱۵۹۶۷۶۰۶	۹۸۴۰۳۳۳۹۴	اذعان به آرمان‌های اصیل انقلاب...
۳۴	۰/۰۱۶۷۵۶۴۰۱	۰/۰۱۵۰۶۹۸۴۷	۰/۹۸۴۹۳۰۱۵۳	انتقاد از شیوه مدیریتیتی

۵	۰/۰۲۹۹۸۵۲۳۶	۰/۰۲۷۰۸۱۴۸۰	۰/۹۴۰۸۰۱۰۲۳	مدیران دلسوز و برآمده از مردم، قله‌های گوناگون را فتح می‌کنند
۴	۰/۰۳۰۵۴۴۱۴۸	۰/۰۲۷۰۹۴۹۰۳	۰/۹۵۰۹۰۵۰۹۷	در کنار هم و دوشادوش هم قرار گرفتن ملت و مدیران
۳۶	۰/۰۱۶۲۱۷۳۶۳	۰/۰۱۴۵۸۷۹۴۱	۰/۹۸۵۴۱۲۰۵۹	۵۴ استفاده مکرر از واژه‌های تحریم‌های اقتصادی و ایستادگی در برابر آن...

داده‌های جدول شماره (۵) نشان می‌دهد که شاخص «توسعه اقتصادی در مسیر تحولات فرهنگی و اجتماعی»، مهم‌ترین و تأثیرگذارترین شاخص است و شاخص‌های دیگر، به لحاظ میزان اهمیت و تأثیرگذاری، در درجه‌ها و رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند و هرچه رتبه‌ها بالاتر می‌رود، از میزان اهمیت و تأثیرگذاری شاخص‌ها کاسته می‌شود.

نتیجه‌گیری

شناسایی فضای سیاسی و اجتماعی حاکم بر جریان انتخابات و شناسایی روش‌های تبلیغاتی نامزدهای انتخاباتی اهمیت فراوانی دارد، زیرا احزاب و گروه‌ها برای توضیح و توجیه ایده‌های خود در مبارزه انتخاباتی از ترفندهای تبلیغاتی گوناگونی استفاده می‌کنند؛ بنابراین، یکی از ضرورت‌های اصلی ارتباطات در مبارزه انتخاباتی، توجه کامل به روش، سبک، و تاکتیک‌هایی است که نامزدها به کار می‌برند. در این پژوهش، در پی پاسخ‌گویی به این پرسش بودیم که «گفتمان‌های استعاری مدیریتی رؤسای قوه مجریه در رقابت‌های انتخاباتی سه دهه اخیر چگونه بوده است» و «کدام یک از گفتمان‌های استعاری، کاربرد بیشتری داشته است». نتایج پژوهش حاضر نشان داد که گفتمان استعاری وجودی (توسعه اقتصادی در مسیر تحولات فرهنگی و اجتماعی) مهم‌ترین و تأثیرگذارترین شاخص بوده و بیشترین اتفاق‌نظر در بین خبرگان را به خود اختصاص داده است. استعاره وجودی را می‌توان روش درک و دریافت رخدادها، فعالیت‌ها، احساسات، عقاید، و... به مثابه اشیاء و اجسام دانست. این نوع استعاره، شیوه‌هایی از دیدن مفاهیم نامحسوس مانند احساسات، فعالیت‌ها، و عقاید را به مثابه یک هستی یا جوهر فراهم می‌کند (مانند تورم). استعاره ساختاری نیز نوعی استعاره است که در قالب آن، یک مفهوم به گونه‌ای استعاری در چارچوب مفهوم دیگری سازمان می‌یابد. بسیاری از استعاره‌های

گزاره‌ای از این نوع هستند. این نوع استعاره، دومین رتبه را از دیدگاه پاسخ‌دهندگان به خود اختصاص داده است و گفتمان استعاری ساختاری (قانونمندی دولت و دوری از هرج و مرج) از بالاترین اتفاق نظر در بین خبرگان برخوردار بوده است. در این پژوهش، میزان استفاده از چهار استعاره (وجودی، جهتی، ساختاری، و انتقادی) در دوره‌های مختلف انتخابات ریاست‌جمهوری بررسی شد و هر متغیر از طریق شاخص کاپا - که در جدول شماره (۴) نشان داده شده است - مورد ارزیابی خبرگان قرار گرفته است. میزان اولویت هریک از کدها نیز از طریق روش آنتروپی شانون (جدول شماره ۵) مشخص شد. همچنین، آخرین اولویت نوع گفتمان استعاری، به استعاره جهتی و گفتمان استعاری جهتی (تلاش برای جلوگیری از تنش و کاهش سطح منازعات کشور) مربوط می‌شود. نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که رؤسای جمهور ایران در دوره مورد مطالعه (علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی، محمد خاتمی، محمود احمدی‌نژاد و حسن روحانی) از چهار استعاره ارائه شده در این پژوهش، به شکل‌های گوناگونی برای بیان عقاید و نظرات خود در رقابت‌های انتخاباتی استفاده کرده‌اند و نامزدهای انتخاباتی، بیش از آنکه با زبان شفاف با مردم سخن بگویند، دیدگاه‌ها، پیشنهادها، و اهداف خود را با کلام استعاری ارائه داده‌اند؛ بنابراین، می‌توان گفت، گفتمان‌های استعاری در رقابت‌های انتخاباتی و پیروزی در انتخابات و تأثیرگذاری بر ذهن مردم، اهمیت بسیار زیادی دارند و بی‌تردید، بدون استفاده از استعاره‌ها، ارائه ایده و نظر به مردم، دشوار است. افزون‌براین، گفتمان استعاری در رقابت‌های انتخاباتی ریاست‌جمهوری و استفاده از آن در راستای پیشبرد اهداف سیاسی و رسیدن به منزلت اجتماعی نیز اهمیت فراوانی دارد.

* با تشکر و قدردانی از دانشگاه آزاد اسلامی، واحد چالوس که ما را در انجام این پژوهش همراهی کردند.*

منابع

- ازغندی، علیرضا (۱۳۸۲)، *سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: نشر قومس.
- اسلامی، سعید (۱۳۹۷)، «بررسی نقش استعاره‌ها در زبان‌شناسی سیاسی دونالد ترامپ»، *رهیافت‌های سیاسی بین‌المللی*، دوره دهم، شماره دوم.
- ایزدی، رجب؛ رضایی‌پناه، امیر (۱۳۹۲)، «مبانی اجتماعی و اقتصادی تحول در گفتمان‌های سیاسی مسلط در جمهوری اسلامی ایران»، *جستارهای سیاسی معاصر*، سال چهارم، شماره ۱۰.
- برکاتی، سیده اکرم؛ علمی سولا، محمدکاظم (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه مفهوم نماد و استعاره در اندیشه ریکور»، *نشریه فلسفه*، سال ۴۳، شماره ۲.
- بشیر، حسن؛ طاهری، سیدحسن (۱۳۹۴)، «تحلیل گفتمان فیلم‌های تبلیغاتی نامزدهای دهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۸)»، *پژوهش‌های راهبردی سیاست*، سال چهارم، شماره ۱۳ (پیاپی ۴۳).
- بهرامپور، شعبانعلی (۱۳۷۸)، «درآمدی بر تحلیل گفتمان»، در: *مجموعه مقالات گفتمان و تحلیل گفتمانی*، به اهتمام محمدرضا تاجیک، تهران: انتشارات فرهنگ گفتمان.
- پوراابراهیم، شیرین (۱۳۹۵)، «نقش استعاره تصویری در تحلیل انتقادی کلام: مطالعه کاریکاتورهای سیاسی»، *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، سال هشتم، شماره اول.
- تاجیک، محمدرضا؛ روزخوش، محمد (۱۳۸۷)، «بررسی نهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری ایران از منظر تحلیل گفتمان»، *مسائل اجتماعی ایران*، دوره ۱۶، شماره ۶۱.
- جهانگیری، جهانگیر؛ فتاحی، سجاد (۱۳۹۰)، «تحلیل گفتمان محمود احمدی‌نژاد در انتخابات ریاست‌جمهوری دور دهم»، *مطالعات اجتماعی ایران*، دوره ۵، شماره ۳.
- خسروی‌زاده، پروانه؛ گیلی، مریم؛ عبدی قویدل، هادی (۱۳۹۱)، «دلایل کاربرد استعاره توسط سیاستمداران و فرایند تأثیر آن بر ذهن مردم»، *فصلنامه سیاست جهانی*، شماره ۲۸۰.
- رضاپور، ابراهیم (۱۳۹۴)، «تحلیل انتقادی استعاره دستوری در گفتمان سیاسی روزنامه‌های داخلی»، *پژوهش‌های زبان‌شناسی (مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی اصفهان)*، دوره ۷، شماره ۱ (پیاپی ۱۲).
- سهرابی، بابک؛ اعظمی، امیر؛ یزدانی، حمیدرضا (۱۳۹۰)، «آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه مدیریت اسلامی با رویکرد فرا ترکیب»، *چشم‌انداز مدیریت دولتی*،

شماره ۶.

سیدی، امیر؛ طاهرخانی، ساناز (۱۳۹۲)، «بررسی چگونگی تأثیر تبلیغات انتخاباتی بر رفتار گروه‌های مخاطب در انتخابات یازدهمین دوره ریاست‌جمهوری (مطالعه موردی: شهروندان شهر تهران)»، *پژوهشگر مدیریت*، دوره ۱۰، شماره ۱۱.

صادقی، بهادر؛ طباطبائی، سیدمحمد (۱۳۹۵)، «جایگاه گفتمان‌های استعاری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، *مجله علمی جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۵، شماره ۴.

طالبیان حامد؛ مولایی، محمدمهدی (۱۳۹۴)، *کاربست نظریه گفتمان در آینده‌پژوهی انتخابات: مطالعه موردی آخرین مناظره تلویزیونی کاندیداهای ریاست‌جمهوری دوره یازدهم*، *همایش بین‌المللی نوآوری و تحقیق در هنر و علوم انسانی*، دوره اول.

عامری گلستانی، حامد؛ قادری، نفیسه سادات (۱۳۹۱)، «نگاهی گفتمانی به اسلام‌هراسی»، *فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام*، سال دوم، شماره چهارم.

فاضلی، فیروز؛ سلطانی، بهروز (۱۳۹۴)، «الگوی اقناعی استعاره در گفتمان اجتماعی سیاسی؛ تغییر، تلقین و تثبیت نگرش‌های اجتماعی-سیاسی»، *نقد ادب*، دوره ۳، شماره ۳۱.

کالی، پروین (۱۳۹۴)، «تحلیل انتقادی گفتمان مناظره‌های انتخابات یازدهمین دوره ریاست‌جمهوری: رویکرد نورمن فرکلاف»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور*.

کیانی، علیرضا (۲۰۱۰)، «نگاهی به تبلیغات انتخاباتی نامزدها در ادوار انتخابات ریاست‌جمهوری»، *آموزشکده آنلاین برای جامعه مدنی توانا*.

متقی، ابراهیم (۱۳۸۵)، «جمهوری اسلامی و تحلیل گفتمان سیاست خارجی»، *زمانه*، سال پنجم، شماره ۵۴-۵۳.

مجیدی، حسن؛ رحیمی‌نیا، محسن (۱۳۹۷)، «تحلیل گفتمان اعتدال در انتخابات ریاست‌جمهوری یازدهم»، *پژوهش‌های راهبردی سیاست*، سال هفتم، شماره ۵۲، شماره پیاپی ۲۲.

مرادی، محمد؛ نرگسیان، عباس؛ اخوان، هانیه (۱۳۹۶)، «مطالعه و مقایسه پاسخ‌گویی مالی دولت در چهار دوره ریاست‌جمهوری پس از انقلاب اسلامی با استفاده از تحلیل گفتمان انتقادی»، *مدیریت دولتی (دانش مدیریت)*، دوره ۹، شماره ۲.

میرزایی، محمد؛ ربانی خوراسگانی، علی (۱۳۹۴)، «تحلیل تقابل گفتمانی اصول‌گرایی و اصلاح‌طلبی در دهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری»، *مجله علمی جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۲۶، شماره ۴.

نجف‌زاده، مهدی؛ شفیق‌زاده برمی، سمانه (۱۳۹۷)، «تحلیل استعاره‌های مفهومی مناظره‌های تلویزیونی انتخابات ریاست‌جمهوری»، *فصلنامه علمی رسانه‌های دیداری و شنیداری*، دوره ۱۳، شماره ۲۹.

هاشمی، زهره (۱۳۸۹)، «نظریه استعاره مفهومی از دیدگاه کیاف و جانسون»، *ادب و پژوهش*، شماره ۱۲.

یگانه، فاطمه، افراشی، آزیتا (۱۳۹۳)، «استعاره‌های جهتی در قرآن با رویکرد شناختی»، *دوماهنامه علمی-پژوهشی جستارهای زیبایی*، دوره هفتم، شماره پنجم.

- Adger, W., Benjaminsen, T., Brown, K., Svarstad, H. (2001), "Advancing a Political Ecology of Global Environmental Discourses", *Dev. Change*, 32 (4).
- Graham, Linda J (2005), "Discourse Analysis and the Critical use of Foucault", *Centre for Learning Innovation*, Faculty of Education Queensland University of Technology, Paper Presented at Australian Association for Research in Education 2005 Annual Conference, Sydney.
- Hellsten, I (2002), *The Politics of Metaphor: Biotechnology and Biodiversity in the Media*, Tampere University Press.
- Lakeoff, G (1999), Metaphorical Thought in Foreign Policy: Why Strategic Framing Matters? Lead Levels in Children Associated with the Flint Drinking Water Crisis: A Spatial Analysis of Risk and Public Health Response", *Am. J. Public Health*, 106 (2).
- Lakoff, G and Johnson, M. (1980), *Metaphors We Live By*, Chicago and London: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. and M. Turner (1989), *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Sandelowski, M. and Barros, J. (2007), *Handbook for Synthesizing Qualitative Research*, NewYork: Springer Publishing Company Inc.
- Fairclough, N (1995), *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, London and New York: Longman.
- Brown, G., Sovacool, B.K. (2017), "The Presidential Politics of Climate Discourse: Energy Frames, Policy, and Political Tactics from the 2016 Primaries in the United States", *Energy Policy*, 111.
- Flink, Tim and Kaldewey, David (2018), "The New Production of Legitimacy: STI Policy Discourses Beyond the Contract Metaphor", *Research Policy*, Vol. 47, Issue 1.
- Sriwimon, Lanchukorn, Jimarkon Zilli, Pattamawan (2017), "Applying Critical Discourse Analysis as a Conceptual Framework for Investigating Gender Stereotypes in Political Media Discourse", *Kasetsart Journal of Social Sciences*, Vol. 38, Issue 2.
- Dilin, Liu, Lei, Lei (2018), "The Appeal to Political Sentiment: An Analysis of Donald Trump's and Hillary Clinton's Speech Themes and Discourse Strategies in the 2016 US Presidential election", *Discourse, Context & Media*, Vol. 25.